

JAVASLATOK

a Magyar Pedagógiai Társaság részéről a szakképzés befogadó jellegének megvalósulása érdekében

NAPLÓ

2023. április 21-én több mint 150 szakember részvételével zajlott az *Esélyek és kihívások – SNI és BTMN tanulók a szakképzésben* című konferencia,¹ melynek témája a szakképzésben tanuló atipikus fejlődésű – sajátos nevelési igényű és beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő – tanulók helyzete és támogatásuk lehetőségei volt a 2020-ban bevezetett új szakképzési rendszerben. Tájékoztatásul – és a benne foglaltak támogatását várva – tesszük közzé a konferencia tanulságainak összegzése alapján készült javaslatokat, ajánlásokat.

A fokozódó egyéni eltérések, a különleges bánásmódot igénylő tanulók számának növekedése szükségessé teszik az oktatási-képzési rendszer és az intézményi szintű folyamatok újragondolását annak érdekében, hogy csökkenjen a lemorzsolódás mértéke, az iskolaváltások és pályamódosítások száma, és a szakképzési rendszerből magas szinten felkészült, a munka világában boldogulni képes tanulók kerüljenek ki.

E célok megvalósítására vonatkozóan – a konferencián részt vevők tudás- és tapasztalatcseréje, együtt gondolkodása nyomán – olyan javaslatok, ajánlások fogalmazódtak meg, amelyek két területet érintenek. Ezek az általános és középiskola közötti átmenet fokozott támogatása a jól megalapozott szakma- és iskolaválasztások érdekében, valamint az oktatás és képzés fejlesztése a tanulói sikeresség javítása céljából. A javaslatok mindkét területen érintik a szakképzés rendszerét és az intézményi szintet is.

1. AZ ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPISKOLA KÖZÖTTI ÁTMENET TÁMOGATÁSA

Nehézségek, kihívások

A magas arányú lemorzsolódás (a szakképzésben különösen a szakképző iskolákban és a kifutó szakközépiskolákban) és a végzettség nélküli korai iskolaelhagyás egyik oka,

¹ Az esemény szervezői a Magyar Pedagógiai Társaság – annak (25 éves fennállását ünneplő, a konferenciát kezdeményező) Diszlexiás Gyermek Fejlesztéséért Szakosztálya, Szakképzési Kollégiuma és Pályaorientációs Szakosztálya –, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar és a BGéSZC Öveges József Technikum és Szakképző Iskola voltak. A kivitelezéshez elsősorban a Pro Filli Alapítvány biztosította a szükséges anyagi hátteret.

hogy sok esetben nem érdeklődésalapú iskola-, illetve szakmaválasztás történik az általános iskola végén. Esetenként csak menet közben derül ki a pályaeérdeklődés hiánya, a kiforratlan pályaeérdeklődés, vagy akár az adott szakmára való (pl. egészségügyi) alkalmatlanság ténye.

Ennek hátterében a szülők és pedagógusok nagymértékű tájékozatlansága, illetve az elégtelen szintű, mélységű és spektrumú pályaeorientációs tevékenységek állnak, amelyek pedagógiai folyamat helyett alkalmankénti kampánytevékenységként „tudják le” a pályára nevelés feladatát.

Alacsony a pályaeorientációs (önismeret- és pályaismeret-bővítést segítő) módszertani kiadványok és tankönyvek száma, az általános iskolákban nem elérhetőek rendszer szinten és megfelelő minőségben a pályaeorientációs szolgáltatások, a különböző szervezetek és intézmények közötti együttműködés nem összehangolt.

A kényszerválasztások fokozottan jellemzők a sajátos nevelési igényű tanulók esetében. Pályaeorientációs folyamatuk nehezített, mivel eleve szűkebb lehetőségek közül választhatnak, amelyekről (választható szakmák, kizáró tényezők) nem áll a szülők és pedagógusok rendelkezésére elégséges információ. Számukra fokozott jelentőséggel bír az iskola- és szakmaválasztási döntéseik meghozásához szükséges reális és megfelelő mélységű önismeret, valamint a pályaismeret, illetve a kettő összeegyeztetése. Ehhez nem kapnak elegendő és szakszerű támogatást, mivel nincsenek jelen az általános és középiskolákban az életúttervezést támogató képzett szakemberek.

1.1. Rendszerszintű javaslatunk az általános és középiskola közötti átmenet támogatása érdekében

- Hozzáférhetőség biztosítása a pályaeorientációs szolgáltatásokhoz országos szinten és megfelelő minőségben. A pályatanácsadással foglalkozó szakemberek számának növelése a nevelési-oktatási és a szakszolgálati intézményekben, a hiányzó státuszok meghirdetése és betöltése.
- Egységes, átfogó, naprakész és országos pályainformációs rendszer biztosítása, fenntartótól független, iskolatípusokra és szakmatanulási lehetőségekre vonatkozó, teljes körű információkkal. Konkrét egészségügyi és pályaealkalmassági elvárások, korlátozó és kizáró tényezők szakmankénti deklarálása, nyilvánossá és elérhetővé tétele. A középiskolai képzési kínálatban lévő hiányterületek feltárása és egyértelművé, láthatóvá tétele a szülők, a pályatanácsadással foglalkozó szakemberek, pedagógusok és a továbbtanulni szándékozó fiatalok számára.
- Az Országos Pályaeorientációs Mérés online felületének nemcsak időszakos (szeptember–október során megvalósuló), hanem folyamatos elérhetővé tételének érdekében, hogy az rugalmasan beépíthető legyen az iskolai pályaeorientációs munkába.
- A felvételi eljárásban elvégezhető rangsormódosítás dátuma előtt elvégzett egészségügyi és pályaealkalmassági vizsgálat, hogy az esetleges alkalmatlanság esetén még lehetőség legyen a sorrendmódosításra.

- Pályaorientációs tartalmú tanulmányi kirándulások, csoportfoglalkozások támogatása. E tevékenységek osztály- és tanulószintű feldolgozását támogató segédanyagok kiadása pedagógusok számára.

1.2. Intézményi szintű javaslataink az általános és középiskola közötti átmenet támogatása érdekében

- A pályaorientáció pedagógiai folyamatként való értelmezése. Az előkészítés – megvalósítás – feldolgozás hármának alkalmazása minden pályaorientációhoz kapcsolható tevékenységnél, programnál (tanulmányi kirándulások, erdei iskola, céglátogatások, pályaorientációs nap stb.).
- Intézményi szinten a pedagógusok folyamatos szakmai és módszertani támogatása az iskolai pályaorientációs munkában. Módszeres és folyamatos szemléletformálás.
- Pályaorientációs módszertani (nyomtatott és online) anyagok folyamatos diszseminálása és elérhetővé tétele.

2. OKTATÁS ÉS KÉPZÉS FEJLESZTÉSE

Nehézségek, kihívások

Fokozatosan növekszik a sajátos nevelési igényű tanulók aránya (ezen belül leginkább az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdőké), különösen az érettségit nem adó szakképzésben, s azon belül is főleg az integrált oktatás keretein belül. Míg korábban az érettségit nem adó szakképzésben az SNI diákok nagyobb része gyógypedagógiai tanterv szerint tanult, 2019 óta nagyobb részük

már integrált intézményekben végzi tanulmányait, amire a technikumok és a szakképző iskolák nincsenek kellő módon és mértékben felkészülve. Kevés a gyógypedagógus és a fejlesztőpedagógus, sok tanuló számára nincs biztosítva megfelelő heti óraszám az egyéni vagy kicscsoportos fejlesztés (BTMN tanulók esetén a fejlesztő pedagógiai ellátás, SNI tanulók esetén az egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs foglalkozás), így ezek a tanulók valós és érdemi ellátás nélkül maradnak. Az oktatók túlnyomó része nincs felkészítve a tanulói sokféleség kezelésére, a szakértői véleményekben foglalt kedvezmények és mentesítések érvényesítésének módjára, így ezek nehezen, gyakran egyáltalán nem érvényesülnek az érettségire és a szakmai vizsgára történő felkészítés és a vizsgák során.

A duális partnercégek nem rendelkeznek olyan szakemberekkel, akik meg tudnák segíteni a nehézséggel küzdő tanulókat. Ebből kifolyólag nagyon rá lennének szorulva az iskolák szakembereire, szakmai segítségére, de ez a feladat térben és időben kívül esik az iskolák hatókörén. A munkáltatók nehezen találnak olyan képzéstámogatási lehetőségeket, amelyek oktatóik ilyen irányú fejlesztését segítenék.

Az SNI és BTMN tanulók számára gyakran nehézséget okoz az újfajta vizsgarészekre – elsősorban az interaktív vizsgarészre – történő felkészülés, mivel kevés információ áll rendelkezésükre a vizsga jellemzőiről, és nem áll rendelkezésre elegendő mintafeladatsor, feladatbank. Ugyancsak nehezíti a felkészülést, hogy a rendszer nem ad lehetőséget a vizsgafeladatok utólagos megtekintésére, a hibák elemzésére.

A pedagógiai szakszolgálatok szakértői bizottságai számára nehézséget jelent a vizsgákon érvényesíthető kedvezmények

megfogalmazása a szakértői vélemények javaslatában, illetve nem használnak egységes megfogalmazást, sőt egyes esetekben elavult köznevelési törvényeket idéznek hivatkozással.

2.1. Rendszerszintű javaslataink az oktatás és képzés fejlesztése érdekében

- Nagyobb hangsúly helyezése az SNI és BTMN tanulók jellemzőire és az eredményes oktatásukra vonatkozó ismeretek feldolgozására a szakképzésben dolgozó, nem gyógypedagógus végzettségű oktatók (közismereti vagy szakmai elméleti/gyakorlati tárgyakat oktató szaktanárok) felkészítő (egyetemi) képzésében. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara által felügyelt „Kamarai gyakorlati oktatói képzés és vizsga” tananyagának kiegészítése ebből a szempontból.
- A pályán lévő oktatók, tanárok folyamatos támogatása, képzése – szemléletformálás és tudásbővítés, nem frontális formában, hanem bevonó szemlélettel, élményalapon, workshop-jelleggel. Az oktatói továbbképzési rendszer kínálatának további bővítése az inkluzív oktatásról-nevelésről szóló képzésekkel, e képzések közül legalább egy képzés kötelező modulként való elvégzése a szakképzésben oktatók részéről. Feladatbank, módszertani segédletek biztosítása.
- Szupervíziók és esetmegbeszélő teamek lehetőségének (hely, szakember, órakeret, költség) biztosítása. Olyan protokollok, szolgálati hálóak kiépítése, amelyek által az oktatók, gyógypedagógusok, fejlesztőpedagógusok és egyéb segítő

szakemberek kommunikációja rendszeres, és az igények mentén szabályozott.

- Hálózatosodás támogatása, hálózatépítési kompetenciákat fejlesztő kurzusok, továbbképzések, konferenciák, szakmai platformok megteremtése.
- A rendszer szereplőinek segítése az új jogszabályok értelmezésében, a jogszabályok és az intézményi/szakszolgálati gyakorlat megfeleltetése érdekében.
- A digitális akadálymentesítés lehetőségeinek kihasználása, egyénre szabott beállítás lehetőség a számítógépen zajló – interaktív – vizsgákon (szöveg megjelenítésének beállításai, hangbeállítások stb.), lehetőség biztosítása az interaktív vizsgán ejtett hibák utólagos megtekintésére.

2.2. Intézményi szintű javaslataink az oktatás és képzés fejlesztése érdekében

- A szakképzési intézmény és a duális képzőhely kommunikációjának elmélyítése. Az iskola által szervezett találkozók kivitelezése a duális partnerek számára (a szemléletformálás, tudásmegosztás, tapasztalatcsere, általános és egyes tanulóakra vonatkozó információk megosztása érdekében). Gyógypedagógiai asszisztensek jelenléte a duális képzőhelyeken, az SNI tanulók és a gyakorlatvezetők támogatása céljából, az adaptivitás megvalósítása érdekében.
- A tanuló és a duális képzőhely kölcsönös alkalmasságának összehangolása, a kölcsönös megfeleltetés közös feladatként való kezelése az iskola és a képzőhely részéről.

- Az új minőségirányítási rendszer és az intézményi protokollok folyamatos finomhangolása, felülvizsgálata, és a szakmai program átdolgozása az SNI és BTMN tanulók magas szintű ellátása érdekében.
- Szoros teammunka kialakítása az intézményen belül. Az egy osztályban tanítók értekezleteinek rendszeres megszervezése. Belső képzések, szakmai műhelyek szervezése.
- Gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus bevonása a képzés teljes folyamatába.

Gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus jelenléte az osztálytermen és a tanműhelyen belül az SNI, BTMN tanulók támogatása és az oktatók hatékonyságának növelése céljából.

A konferencia résztvevői és a szakképzésben tanuló, atipikus fejlődésű fiatalok képviselőiben ezúton kérjük a szakképzésben és a szakképzésért dolgozókat, hogy lehetőségeihez mérten segítsék elő a fenti javaslatok megvalósulását a szakképzési rendszer adaptív működésének fejlesztése érdekében.

Budapest, 2023. október 24.

Tisztelettel:

Turcsik Katalin

*alelnök, Magyar Pedagógiai Társaság,
elnök, MPT Diszlexiás Gyermekek
Fejlesztéséért Szakosztály*

Dr. Trencsényi László

*elnök
Magyar Pedagógiai Társaság*

